

Η κοινωνική συνοχή ως ανέκδοτο

Του ΛΕΥΤΕΡΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ*

Στους διαχειριστές της εξουσίας αρέσουν τα ανέκδοτα. Η «νέα διακυβέρνηση» ήταν, λέει, πολύ ευαίσθητη στον τομέα της κοινωνικής συνοχής. Η νέα-«νέα διακυβέρνηση» ορκίζεται ότι θα κάνει ακόμα περισσότερα, στο πλαίσιο ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης. Επείτα πτερόεντα!

Τα στοιχεία (της Eurostat) είναι αμείλικτα. Περίπου το 20% των Ελλήνων ζουν με εισόδημα κάτω από τα όρια της φτώχειας (με μέσο εισόδημα που κυμαίνεται μόλις στο 45% του μέσου εθνικού όρου), το 70% από αυτούς εγκλωβίζονται μακροχρόνια (πάνω από 3 χρόνια) στον κόσμο της φτώχειας, το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού έχει 6 φορές μεγαλύτερα εισοδήματα. Πρωταθλητές της ανισότητας στην Ε.Ε., με εξαίρεση την Πορτογαλία και τις Βαλτικές χώρες. Στο άλλο άκρο οι σκανδιναβικές χώρες, όπου οι φτωχοί δεν ξεπερνάνε το 10% του πληθυσμού, μόνο το ήμισυ από αυτούς αντιμετωπίζουν μακροχρόνιο πρόβλημα, ενώ η ψαλίδα ανάμεσα στο πλουσιότερο και το φτωχότερο 20% δεν ξεπερνάει το 3,5%. Η αντίθεση είναι εκρηκτική και αναπαράγεται σταθερά. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι ο Έλληνας πλούσιος είναι εξίσου πλούσιος με τον Ευρωπαίο ομόλογό του, αλλά ο εγχώριος φτωχός είναι πολύ φτωχότερος, πραγματικά φτωχός.

Το παράδοξο και άκρως αντιφατικό είναι ότι το ισχυρό χαρτί της κυβέρνησης υποτίθεται ότι είναι η συνεχιζόμενη καλή γενική εικόνα και πορεία της οικονομίας. Όντως, δεν είναι λίγο να αυξάνει ο εθνικός μας πλούτος με ρυθμό που ξεπερνάει το 4% το χρόνο. Αλλά τότε, γιατί η αύξηση του εθνικού πλούτου δεν «μεταφράζεται» σε βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης για μεγάλο μέρος του πληθυσμού; Το επιχείρημα είναι γνωστό: υπάρχουν οι «αντοχές της οικονομίας». Ποιοι και πώς ορίζουν όμως τις περίφημες «αντοχές της οικονομίας», που λειτουργούν ως πλήρως ασαφής και απολύτως δογματική αιτιολογία της αδράνειας και ως άλλοθι της αποτυχίας; Να το «ψάξουμε» λίγο περισσότερο;

1 Μήπως όντως η γενική εικόνα της οικονομίας δεν είναι και τόσο καλή όσο ισχυρίζεται η «νέα-νέα» διακυβέρνηση; Δεν πρόκειται μόνο για το τέρας του χρέους, που είναι πάντα εδώ. Η παρά ταύτα γρήγορη ανάπτυξη της οικονομίας στηρίζεται κυρίως στην κοινοτική βοήθεια και στο υψηλό επίπεδο της κατασκευαστικής δραστηριότητας, ενώ υστερούμε σχεδόν σε όλους τους ενδογενείς διαρθρωτικούς παράγοντες που προσδιορίζουν τη μακροχρόνια ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Μεγάλο μέρος του επιχειρηματικού δυναμικού της χώρας, εκπαιδευμένο στην άμεση ή έμμεση προστασία και στην «αρπαχτή», εξακολουθεί να στηρίζει την ανταγωνιστικότητά του στο χαμηλό κόστος και όχι στη γνώση και στην καινοτομία.

Η καίρια επισήμανση τεκμηριώνεται σε όλες τις έγκυρες αναλύσεις μελετητών και οργανισμών. Σύμφωνα π.χ. με πρόσφατη μελέτη του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, οι επιχειρήσεις ζητούν κυρίως μεσαίου επιπέδου γνώσεις και δεξιότητες, το 70% των εργαζομένων στον επιχειρηματικό τομέα είναι απόφοιτοι Δημοτικού και Λυκείου (μια καλή εξήγηση γιατί στην παράξενη χώρα μας -και μόνο σε αυτήν- η ανεργία των νέων πτυχιούχων είναι μεγαλύτερη από εκείνη των μη πτυχιούχων) και το 40% των εργαζομένων αμείβεται με μηνιαίες αποδοχές μέχρι 750 ευρώ (το 75% μέχρι 1.000 ευρώ). Επιπλέον, το 50% από τους νεο-απασχολούμενους στον επιχειρηματικό τομέα απασχολούνται με ευέλικτες σχέσεις εργασίας (μερική ή/και προσωρινή εργασία), χωρίς ακόμα να έχει γίνει «της Γαλλίας».

2 Αν όντως οι αντοχές της επίσημης οικονομίας είναι αμφίβολες, δεν φαίνεται να συμβαίνει το ίδιο με την εκτεταμένη παραοικονομία, με ό,τι αυτή συνεπάγεται (αποφυγή ή/και κλοπή φόρων, εισφορών κ.λπ.). Όλοι οι μελετητές του φαινομένου εκτίμησαν αυτό το γνωστό-«άγνωστο» εθνικό μας εισόδημα στο 30-40% του επίσημου. Η παραγωγή πλούτου, η κατανομή και ανακατανομή εισοδημάτων σε τέτοια έκταση και πέρα από κάθε δημόσιο και κοινωνικό έλεγχο έχει προφανή αποτελέσματα. Πάρα πολλές επιχειρήσεις, αλλά και πολλοί συμπολίτες μας εξασφαλίζουν «άνετα» εισοδήματα και κέρδη, βάζοντας το χέρι στο δημόσιο κορβανά και περιορίζοντας έτσι ασφυκτικά τις ήδη ισχνές αντοχές της (επίσημης) οικονομίας.

3 Να που η οικονομία αντέχει, για κάποιους τουλάχιστον. Αντέχει την αναπαραγωγή και διεύρυνση καταναλωτικών προτύπων, που δεν έχουν τίποτα να ζηλέψουν από τα πλέον εξεζητημένα διεθνή πρότυπα. Αντέχει πάνω από 100.000 νέα σπίτια το χρόνο, αν και ήδη έχουμε υψηλότερο ποσοστό ιδιοκατοίκησης. Αντέχει 1.000 νέα αυτοκίνητα την ημέρα και με αυξανόμενο συνεχώς μερίδιο των Ι.Χ. πολυτελείας και επίδειξης. Αντέχει 13 εκατομμύρια κινητά τηλέφωνα, επίδοση που συγκρίνεται μόνο με εκείνες των πρωτοπόρων Σκανδιναβών. Αντέχει (νόμιμο και παράνομο) τζόγο, που κυμαίνεται στα 9-10 δισ. ευρώ το χρόνο (μόνο στα καζίνο οι επισκέψεις έφτασαν τις 3,5 εκατομμύρια το χρόνο) και ξεπερνάει την εθνική μας δαπάνη για την Παιδεία και την Έρευνα. Αντέχει μια (πέρα από κάθε σύγκριση) κατανάλωση υπηρεσιών αναψυχής στα σκυλάδικα και τα συναφή «κέντρα πολιτισμού», όπου παίζουμε χωρίς αντίπαλο. Και άλλα πολλά. Το χρήμα τουλάχιστον δεν κρύβεται.

Η κοινωνία των 2/3, κάποτε απαισιόδοξη πρόβλεψη, αποτελεί ήδη θλιβερή πραγματικότητα. Η ιδιωτικοποίηση του δημόσιου χώρου και η άνθηση της κοινωνίας της αγοράς διχάζουν και αποβάλλουν όσους δεν θέλουν, δεν μπορούν, δεν πρόλαβαν. Αυτό είναι το νέο «μοντέλο ανάπτυξης» της νέας εποχής; Ανήκουμε στη Δύση, αλλά κάποιοι μάλλον προσβλέπουν στην «άγρια δύση».

* Οικονομολόγος, καθηγητής ΕΜΠ.